

JEAN-PAUL BELMONDO

TUHAT ELU ON PAREM KUI ÜKSAINUS

Koostöös Paul Belmondo ja Sophie Blandinières'iga

Prantsuse keelest tõlkinud Pille Kruus

Originaali tiitel:
Jean-Paul Belmondo
Mille vies valent mieux qu'une
Fayard, 2016

Toimetanud Kristiina Ainelu
Kujundanud Liis Karu

© Librairie Artheme Fayard, 2016
Tõlge eesti keelde © Pille Kruus ja kirjastus Tänapäev, 2020

ISBN 978-9949-85-701-2
Trükitud Printoni trükikojas

SISUKORD

Eessõna **6**

1. Madeleine ja tahte jõud **8**
2. Vaba Prantsusmaa **17**
3. Paras kloun **23**
4. Kunst, kirjandus ja õnn **31**
5. Peaaegu täiesti kõlbmatu **38**
6. Páris amet **50**
7. Saint-Germaini lõbus elu **73**
8. Kõrvalepõiked **89**
9. Lüüasaamine, peod ja kino **98**
10. Ja siis tuli Godard **109**
11. Kõike ja liiga palju **122**
12. Küree küll, aga ilma kirikuta **131**
13. Kaaslased **143**
14. Teatepulga ülevõtmised **154**
15. Elada vabana **162**
16. Kuulsuse varjukülg **173**
17. Tõsisemalt **183**
18. Mõlemalt poolt ja keskel **199**
19. Äрге kirjutage lõppu „lõpp” **209**

Tänu sõnad **222**

Pealkirjade tõlked **223**

E E S S Ö N A

Need tuhat elu möödusid kärmelt, liiga kärmelt, sama kiiresti, kui mina autodega kihutasin.

Oleksin võinud rahulduda sellega, et kogen neid üksainus kord ega jutusta neist hiljem. Aga olen täitmatu ja tahtsin aja möödumisega tekkinud distantsilt veel kord sama tee ette võtta, kuid aeglasemas tempos ja vastassuunas liikudes.

Et meenutada, mitte küll kõike, aga ilmselt kõige tähtsamat, ja seada oma elu sõnadesse.

Nautida tuhandet elu teist korda, neid meenutades, on vahest liig, ent kui kõne all on õnn, pole mõõdukus voorus.

Janunen endiselt elu järele. Nagu noor mees.

Ja isegi kui keha ei luba mul enam teha kaskadööritrikke, kihutada Ferrariga, tormata ühelt filmivõttelt teisele, ühelt etenduselt järgmisele, võin seda kõike ikka ja jälle läbi elada, nagu olnuks see eile, nagu toimuks see kõik täna.

Sellest kõigest jutustades tajun, kui väga mulle minu teekond on meeldinud, kui lõbus, hullumeelne, rikkalik, sõprusest ja armastusest tulvil see on olnud.

Hakkasin varakult hindama vabadust ja muretust, võib-olla sellepärast, et olin sõjalaps, võib-olla ka sellepärast, et vanemad näitasid mulle eeskuju ja lubasid mul neid väärtusi järgida, võib-olla lihtsalt sellepärast, et otsustasin ise just neist väärtustest elus juhinduda.

Loomulikult eksisin vahel teelt, häirisin juhte, lõin kellaosutid uppi, ajasin vihale klassikud ja rõõmustasin progressiivsemaid. Mul ei tulnud tõesti mõttessegi järgida norme, need põlgasid mu niikuinii ära. Kool vihkas mind ja konservatooriumi seintel, mida mu naerulagin väristas, pole minu sealviibimisest jälgegi.

Tuleb tunnistada, et traagika peale pole mul kunagi erilist annet olnud. Nii oli mul ka filmides alati keeruline end nutma ajada ning hoolimata mu elu kurbadest seikadest ja julmadest kaotustest, mis mõjusid kui mõne jäseme amputeerimine, on elu mulle alati tundunud kerge ja rõõmuküllane.

Filmikunst tõi mu 1960. aastal rambivalgusesse ja sinna olen ma jäänud. Jean-Luc Godard määras filmiga „À bout de souffle”^{*} mu saatuse sellisena, nagu olin soovinud: olla nõutud näitleja, keda tahavad režissöörid ja keda armastab publik, olla paljudes versioonides, tõmmata selga kõiksuguseid kostüüme, tõlgendada lõputul hulgal rolle ja uurida inimest ning rohkem kui midagi muud lõbutseada ja mängida.

Sest näitleja suur eelis on see, et ta saab säilitada oma nooruse. Jäada lapseks, teeselda, muuta tegelikkuse meeliülendavaks fantaasiaks, nautida hetke, olla impulsiivne.

Seda naudingut tundsin uuesti nüüd, kaheksakümne kolmeselt, seekord iseenda nahas. Vaid see lugu vajab veel tõlgendamist ja jutustamist. Panin sellesse puhangutena oma hääle ja elu.

* Filmide ja muude teoste pealkirjade tõlked leiad raamatu lõpust. *Tlk.*

MADELEINE JA TAHEJÕUD

Põlved marraskil, punased nagu tomatid pakiraamikorvis, ronib ema uuesti ratta otsa. Ta on sellelt just viiendat või kuuendat korda maha kukkunud, aga kangekaelselt surub ta uuesti keha vastu sõiduvahendit. Tarvis läheks kogu Saksa armeed, kõiki venelasi ja jaapanlasi, et sundida teda loobuma taltsutamast seda ainsat liikumisvahendit, mis bensiinivaesel sõjaajal tema käsutusse on jäänud.

Ema ei karda midagi, isegi mitte sõda. Nii et ilmselgelt ei kohuta teda ka üks tühipaljas jalgratas.

Mu ema on kui seelikus iidne sõdalane, võimas amatsoon. Pikka kasvu, nagu mulle mu seitsmeaastase kõrguselt paistab, nii kaunis, et figureeris ka ühes filmis, ja särtsakas, väga särtsakas.

Pulbitsen imetlusest tema vastu ega saa süüdistada isa, et too temaga abiellus.

Mulle meeldib kujutleda, kuidas isa kümme aastat varem kunsti-koolis emale ja tema meisterlikule pliiatsijoonele häbeliku ja hella pilgu heitis ning nõustus sõnatus armulõõmas laskma tal end joonistada.

Madeleine abiellus Pauliga, Paul abiellus Madeleine'iga, edaspidi olid nad lahutamatud. Isegi mobilisatsioonikäsk, mis libistati isale

ühel 1939. aasta septembrikuu hommikul Denfert-Rochereau korteri ukse alt sisse, ei takistanud neil koos olemast.

Ema jäärapäisus ja tarmukus, mis teenisid tema armastust mu isa vastu, sundisid teda liikuma isa jälgedes põhja poole. Emal järgnes talle kartmatu kaaslasena garnisonist garnisoni, linnast linna, justkui kujuteldava Armastusemaa territooriumil.

Ta rändas muuhulgas Boulogne-sur-Meri ja Calais'sse, kuhu meie, mu vend Alain ja mina talle koos vanaema ja vanaema kaaslasel Charlie'ga järele läksime.

Minu vanaisa ja tema keha jäid Esimese maailmasõja lahinguväljale. Hiljem kujutlesin, kuidas tema ongi too kuulus tundmatu sõdur, kes Triumfikaare all puhkab.

Vanaema oli tugev naine ja polnud mõtet pisaraid valada. Charlie oli arst ja ehkki mu ema põlgas teda, oli ikka parem keegi, kes kehasid ravib, kui üldse ilma kehata jääda.

Kogu reis oli jämekoomiline, mööda sõjas Prantsusmaa ülekoormatud teid ja veel šikis Hotchkissis, *Belle Époque*'i autos, mille oli sobivalt valmistanud relvatootja. Katusele olid vanaema ja tema uus kaaslane ladunud madratseid, mis täitsid hiiglasliku kuulivesti aset. Arvasime, et kui vaenlase lennuk meid kogemata pommitab, püüab villapatakas kuulid endasse.

Madratsikuhi luksusliku sõiduki katusel, ei näinud me just tavalised välja ega jäänud ka märkamatuks. Lõppude lõpuks meil vedas, et me ei kõitnud mõne Luftwaffe piloodi tähelepanu ega õrritanud tema kiuslikkust.

Emal jalgrattast kujunes meie õnnetank.

Kitsikus levis kõikjale ja bensiinist odavam oli jalad tööle panna. Esmatähtsaks said meie kõhud. Nende piskugagi täitmine nõudis suurt jõupingutust. Seda ema ka tegi, olles otsustanud pärast seda, kui oli mõne nädala abikaasale järgnenud, pigem meie turvalisuse kasuks.

Asusime elama Rambouillet' kanti rohelusse, minu isale kuulvasse üksildasse majja keset metsi Clairefontaine'i lähistel. Tuleb tunnistada, et kehval ajal on maaelul eeliseid.

Looduse romantilisusele lisanduvad praktilised eelised. Ümbruskonna talud pakkusid eluks vajalikku, millest linnades puudus oli: liha, köögivilju, piima, võid ja hooajal ka puuvilju.

Kuid sellel napil toidukraamil tuleb ise järel käia ja ka kõige lähemasse talusse on kümme kilomeetrit. Jalgsi kuluks emal kokku neli tundi. Ta ei kõhelnud kaua, enne kui isa jalgrattal kummid täis pumpas ja sadulasse hüppas, ehkki jalgrattaga oli ta varem kokku puutunud vaid nii palju, et oli vaadanud lapsi sellega sõitmas.

Ta proovib, ent iga algus on raske. Korduvalt lendab ta sadulast maha ja prantsatab teele, kus kivid ta jalanahka kriibivad. Ta trotsib vapralt püstise jalgratta ebakindlust ja habrast tasakaalu. Üks kukumine järgneb teisele, kuid ta nägu on ikka naerul, isegi kui põlved on ammu kriime ja marrastusi täis. Ta kannatab kõik ära, ei ohi, ei kurda, ei lase käsi rüppe.

Tänu ema jonnakusele ei tunne me nälga. Pealegi nakatab ta meid oma kanguse ja seiklusjanuga. Esimene käsk sellele, kes tahab elada sõltumatult: tahtejõuga saavutab kõik.

Kui olen mõni aasta hiljem löödud, et mu esimene katse näitlejaks saada on läbi kukkunud, tuletab ema mulle meelde: „Tahtejõud, pojake. Tahtejõu abil saad oma tahtmise.” Oluline on ka julgus.

Seda oli tarvis, et jääda üksi kahe väikese lapsega keset metsi tohutu suurde majja, sellal kui Saksa armee oli maa vallutanud ja sättinud end sisse Rambouillet'sse. Veel enam oli vaja julgust, et varjata oma keldris juudi peret.

Seda asjaolu ei tõstnud ta hiljem kunagi esile, isegi mitte siis, kui mõned õnnetud hinged süüdistasid mu isa pärast sõda ülekohtuselt teiste kunstnikega Saksamaale reisimises. Nende silmakirjalike rai-

sakullide vaigistamiseks oli tarvis kindral de Gaulle'i sekkumist: ta andis mu isale auleegioni ordeni.

Ma ei kuulnud, et mu ema oleks neist kunagi halvasti rääkinud. Ka selles oli ta meile eeskujuks: pigem aus selgitus kui tagaselja kriitika.

Mõne päeva pärast jääb kukkumisi vähemaks. Innukat ratturit ei saanud mu emast siiski kunagi. Kui Clairefontaine'i naasevad paremad ajad, lubab ta meil toidukraami hankimise missiooni enda peale võtta. Nii suundumegi vilistades ja võidu kihutades, higiste ja hingeldavatena talude suunas.

Minnes väntame hoogsalt, et vaadata, kes esimesena kohale jõuab. Aga naasmine võtab rohkem aega. Ilm on ilus, linnud laulavad, vili väreleb tuules. Kahekesi metsas olles on alati millegagi meelt lahutada ja eelkõige midagi hamba alla pista. Puuviljad pakiraamil lõhnavad hõrgult, armastan neid ja mul on raske vastu panna soovile neisse oma hambad lüüa. Võtan ühe, kaks, kolm, neli või rohkemgi. Iga järgmine on viimane, nagu ma endale luban.

Alles siis, kui olen koju jõudes jala maha toetanud ja pilgu pakiraamile heitnud, mõistan oma laastamistöo ulatust. Valmistun riieldasaamiseks. Vastupidi isale saab ema mu lolluste peale pahaseks, aga ei karista mind kunagi. Hiljem panevad režissöörid mu vanematele pahaks, et nad olid mulle lapsena nii palju vabadust jätnud.

Esimene maailmasõda, milles mu isa 17-aastasena vabatahtlikult osales, valmistas justkui ette pinnase, mis õpetas mind rõõmustama vähese üle. Kolm aastat oma noorusest käis ta, püss õlal, ja kuna ta oli vastavas vanuses – kakskümmend –, pidi ta veel mõne lisakuu sõdurivormi kandma, kuniks rahu oli täielikult taastatud ja ohud eemaldunud.

Nii et võrreldes oma silmaga nähtud jubedustega tunduvad minu lollused talle loomulikult tühised. Need pakuvad talle peaaegu et nalja. Pakkusidki.

Mu vanemad oskavad õnnelikud olla ja on selle oskuse mulle rõõmuga edasi andnud.

Aastaid hiljem elan näitlejaks õppides oma vanematega samas kortermajas. Juhtun tihti tabama isa näolt leplikku naeratuse, kui ta on minu ja mu kaaslaste lollustele sattunud.

Pakun meeleldi peavarju puuduses vaevlevatele näitlejatest semudele, näiteks Henri Poirierile, kes pidi ära mahtuma pisikesse, katkise katuse tõttu vaevu elamiskõlbulikku teenijatuppa: katus laseb vihma läbi, mistõttu mu sõber on sunnitud elama kausikeste keskel. Kuna Henri pole kaugeltki ainus noor kunstnik, kellele meeldib boheemlaslik elu ja niisama mõnus olemine, on lõpuks päris palju neid, kes mu vanemate külalislahkust ära kasutavad. Jean Rochefort, kes pole küll kodutu, elab tihti meie majas, ja Françoise Fabian veedab seal kogu oma aja, kui ööd välja arvata.

Vahel kutsun sinna koguni Halles'i juures oma keha müüvaid naisi, kes hakkavad teiste elanike kohkumuseks meie maja ette kogunema.

Kolmanda korruse kolmetoaline korter on meiesuguste rahutute kambale piisavalt avar ning voodid päris laiad ja mugavad. Paraku avanevad korteri aknad sisehoovi, mistõttu on seal pisut vähe valgust.

Arvestades, milline hulk keevalisi noormehi meie juures koguneb, olen pidevalt millegagi jännis, dušš on ummistunud ja minu poissmehekorteris valitseb täielik korralagedus. Kuna olen majutuse pakkumises amatöör, ei pea ma piisavalt ranget arvet madratsite ja tubade kasutamise üle, mis aitaks vältida piinlikke olukordi: keegi heidab pimedas magama kellegi teise otsa, ehkki arvas voodi tühja olevat, või astub mõni tuppa, kus armatseb parasjagu paarike ... Viimast laadi üsna tülikad juhtumid äratasid mu leidlikkuse ja õhutasid laenutama välja lülitiga lampi, mida sai vajadusel punaseks keerata, kui taheti märku anda, et sisenemine

on keelatud. Nii võis rahumeeli ameleda, ilma et keegi ootamatult sisse sajak.

Ühiskorterit, kus elatakse õndsat kommuunielu, on raske hoida puhtana ja korras. Pealegi ei ole mu sõbrad ja mina kuigi vaoshoitud, nii et ma ei saa pead anda, et meie naabrid kunagi kannatama ei pidanud. Tihtipeale just neil kordadel, kui mu lahkus noorte ja heitlike semude vastu liigselt silma torkama hakkab, sekkub otsustavalt ema ja viskab turske kolimisabilise tõhususega kõik mu sõbrad välja. Seda juhtub umbes kord iga kahe nädala tagant. See vaatepilt tekitab minus rõõmu ja terava süümepiina seguseid tundeid.

Mulle üldse ei meeldi ema pahandada.

Armastasin ema nii väga, et talle vastuhakkamine tekitas minus õudu, eriti kui nägin tema näolt kadumas seda imelist, ilmsüüta ja siirast naeratust, mis ta nii kauniks muutis.

Hoolitsen alati selle eest, et ma ei saaks hakkama mõne tõsise sigadusega, mis võiks tema õnnelikku olemist häirida. Ükski asjaolu poleks minu pahategu leevendanud, sest mu vanemad olid nii head ja sallivad, et minu mingi vastuhakk polnuks õigustatud.

Kui mu ema on millegipärast siiski sunnitud otsustavalt reageerima, siis seda ta ka teeb. Niisugune on tema loomus, hoogne ja energiline. Pealegi peab ta täitma oma lapsevanemarolli. Samas sulab ta varsti jälle üles, kuna on kiire andestama.

Pealegi on minu kolmanda korruse ulakad korterikaaslased teadlikud mu ema ingellikust küljest, mistõttu nad ootavad pärast väljaviskamist mõne päeva ja ronivad siis kuuendale korrusele, et ilmuda kannikesekimbu ja üliveisakate vabandustega mu ema ukse taha. Meeleliigutuses kingib ema neile laia naeratuse ja tema range olek leebub. Juba järgmisel päeval on mu sõbrad oma kompsudega uuesti kolmandal korrusel.

Ema ei lase end tegelikult sellest kõigest suurt häirida, sest ta pakub alati meeleldi ulualust neile, kellel on elus vähem õnne ja rahalisi vahendeid.